СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIII. No. 10. Jersey City, N. J., Monday, January 14, 1935. VOL. XLIII. Ч. 10. Джерзи Сіти, Н. Дж., понеділок, 14 січня, 1935. THREE CENTS.

ПРЕЗИДЕНТ ПРОТИ ФЕДЕРАЛЬНОГО ПЛЯНУ ОБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИ БЕЗРОБІТТЯ

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвелт відбув зі секретаркою праці, мис Перкинс, довші конференції у справі плянів суспільного забезпечення. По конференціях секретарка Перкинс заявила, що федеральний уряд не думає встановляти своєї системи обезпечення проти безробіття, ні своєї системи пенсії на старі роки, а думає тільки помагати стейтам при встановлюванню стейтових систем.

Федеральний уряд, видно, хоче обходитися з якнайменшою видачею коштів.

ЧИСЛО ВОРОГІВ МІЖНАРОДНЬОГО СУДУ ЗМЕНШУЄТЬСЯ.

ВАШИНГТОН. — Заповіджена гостра опозиція проти проєкту приступлення Злучених Держав до Міжнародного Суду зводиться на ніщо, бо нині голосувати проти цього проєкту обіцяють усього тільки 12 сенаторів.

Розпитування ґазетярів показує, що навіть сенатори, котрі нераз у минулому говорили проти приступлення Злучених Держав до Ліґи Націй, тепер змінили своє становище. Виразно приступленню Америки до Міжнародного Суду противляться тільки сенатори републиканці: Бора, Джансон, Най, Котинг; прогресист Ла Фолет та член фармерсько-робітничої партії, Шипстед.

ЖІНКА ХОЧЕ САМА ПЕРЕЛЕТІТИ ТИХИЙ ОКЕАН.

ГОНОЛЮЛЮ. — З місцевого летничого поля Ґвілера вилетіла в дорогу до Овкленда, в стейті Каліфорнія, відома летунка Амелія Ергарт Патнем.

Дорога звідсіля до Овкленда виносить у простій лінії 2,400 миль. Перелітали її вже летуни, але ще ні один з них не летів самий. Думає це перша зробити панна Ергарт.

Летунка вилетіла серед сильного дощу, діставши від бюра погоди запевнення, що на океані буде мати гарну погоду. Її машина може помістити пільота й 6 пасажирів. Літак при пробах літав зі скорістю 215 миль на годину; пересічна скорість його 160 миль на годину. Він може піднестися до висоти 10,000 стіп. Взяла вона з собою ладунок 525 гальонів газоліни та 35 гальонів олію. Цілий тягар літака виносить 5,800 фунтів. Має вона на літаку радієвий апарат, що може посилати депеші на віддаль 2,000 миль.

УРЯД ПОТЯГАЄ ФІЛЬМОВІ ПІДПРИЄМСТВА ДО СУДУ ЗА МОНОПОЛЬ.

СТ. ЛУИС. — Велика лава присяжних суддів у місцевому федеральному суді постановила поставити на суд за нарушення закона Шермена проти монопольних підприємств 10 фільмових підприємств.

Закон забороняє нищити вільну конкуренцію комбінаціями підприємств. На випадок засуду обвинуваченим грозить гривна до 5,000 долярів та вязниця до року. За підприємства відповідають їхні директори.

З ПРОЦЕСУ ПРОТИ ГАВПТМАНА.

ФЛЕМИНГТОН (Ню Джерзі).—Головним свідком осьмого дня розправи проти Гавптмана за викрадення й убивство дитини Линдберга був покликаний прокуратором як знавець письма Алберт Осборн. Він заявив під присягою, що всі листи, писані в імени викрадачів дитини Линдбергів за викуп, були писані Гавптманом. Свідок-знавець прийшов до такого переконання на основі порівнання почерку письма на цих листах з почерком листа Гавптмана на його просьбі за автомобільний дозвіл.

На допити адвокатів оборони Осборн заявив, що він не має найменшого сумніву щодо тотожности письма. На запити пояснив, що він прийшов до такого певного непеконання на підставі подібности між ріжними буквами письма. Він обрахував, скільки в листах є букв, писаних з похилом направо, скільки букв „і" не мають точок, скільки букв „т" не мають перечеркнення, і таке інше. Він порівнював теж силябізацію („спелування") слів, головно помилки в цьому, як приміром писання слова "NOT" замість слова "NOTE", помилки в силябізації слова "MONEY".

Пояснюючи ці розумування, він показував присяжним на великій фотографії листів.

СМЕРТЬ ВІДОМОЇ СПІВАЧКИ.

НЮ ЙОРК.—У своїм домі померла тут 76-літня пані Марцеля Сембрич, що колись була відомою співачкою в місцевій „Метрополітен Опері". Вона походила з Вишнівчика, в Галичині, та була дочкою гарбаря Казимира Коханського. Останній раз співала в опері в 1909 році.

ЗАСУД НА КОМАНДАНТА ПОЛІЦІЇ.

В окружному суді в Золочеві відбулася карна розправа проти усуненого від урядування команданта поліційного постерунку в Бродах, Владислава Вісневського, за присвоєння і службові зловживання. В часі ревізії у Мих. Пілішкевича і Зигмунта Станішевського в Бродах, у звязку з вломом до адвоката д-ра Жолнірчука, з віднайденої частинної добичі в сумі кількасот долярів і кількадесятьох австрійських та російських монет обвинувачений присвоїв собі на шкоду д-ра Жолнірчука 30 долярів і 10 золотих монет. Крім того сфальшував карно-скарбові протоколи в справі кількох жидівських купців, обмежуючи засквестіонову у них скількість тютюну, щоби в порозумінні з ними зменшити гривни, які припадали для державного скарбу. Крім того Вісневський відповідав за сфальшування підписів двох підчиненних йому поліцаїв, а також за неслушне побирання нагороди за скарбові провини, які він нібито відкрив. Вісневського засуджено на 2 і пів року вязниці без припинення.

АТЕНТАТ ВЯЗНЯ НА СТОРОЖА.

Окружний суд у Познані засудив якогось Півоня, що відсиджує кару у вязниці в Вронках, на 2 роки вязниці за намагане вбивство вязничного сторожа Мікуляка. В часі, як вязні виходили з проби оркестри, Півонь ударив Мікуляка молотком у голову. При переслуханні Півонь заявив, що хотів убити Мікуляка, бо з його приводу сидить невинно у вязниці.

ПУДЕЛЬ МАЄ ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕКОНАННЯ.

В одному місті Трансильванії, у цирку виступала дресована вчена собака. Вона проводила 2 іншими, теж розумними представниками цієї породи. Штуки були всякі і публика била браво. Після вправ собаки станули під проводом білого пуделя в ряд. Але провідник, білий пудель, чи помилився, чи теж мав інші політичні переконання, взяв у зуби замість румунського прапору, мадярський.

Більшість публики — Румуни, почала енергійно протестувати. Але пудель далі демонстраційно вимахував мадярським прапором, наче мадярський націоналіст. Мадяри і Румуни почали на авдиторії сваритись і дійшло до такої бійки, що треба було покликати поліцію.

МАТИ ПРОДАЛА СИНА.

Як повідомляють з Вильна, в селі Беганах 32-літня вдова Олександра Петкевич продала свого 11-літнього сина сусідові Томі Кушелеви за 10 зл., пять пудів збіжа і кілька пудів барабель. Вдова має ще пятеро дітей, яких з причини нужди не може вижинити. Справою занялася поліційна влада.

ВКРАЛИ ДВА... ДОМИ!

Виленський громадянин, Теодор Конусов, зголосив у поліції, що йому вкрадено два доми, які він винаймав у Сергія Яковлева при вул. Баторія. Злодії оба доми розібрали і матеріял вивезли у невідомому напрямі.

ВИЙШЛИ З ВУЛЬКАНУ ЖИВИМИ.

Японська преса принесла вістку про вратування двох японських дівчат з кратеру живого вулькану на острові Ошіма недалеко Токіо. Вони кинулися в отвір вибухаючого вулькану, щоби покінчити самогубством, але якось затрималися на якімсь камені вже в середині. Там пролежали цілу ніч, оголомшені сіркою, а коли прийшли до себе, побачили кількасот стіп на споді білий вогонь розтопленої лави, а вгорі синє небо. Перестрашені, почали драпатися вгору і це їм удалося. Вони занехали дальші наміри самогубства.

ПРОТИВНИК КОПЕРНИКА.

Астроном парискої астрономічної обсерваторії, проф. Антоніяді, видав книжку, в якій доказує, що Коперник був тільки спритним плягіятором. Теорія про оборот землі довкола соняця була відома вже в старовині. Голосив її Аристарх із Самосу в III. віці перед Христом. Архимед і Плютарх зовсім виразно про це згадують. Французький професор дивується, чому та старинна теорія має назву новочасного вченого.

СМІЄТЬСЯ ЦІЛИЙ ТИЖДЕНЬ.

До варшавської клініки привезли молоду дівчину, що безперервно сміється цілий тиждень. Дівчина прочитала в гумористичній газеті анекдоту і відтоді почала сміятися. Лікарі пробували спертии її сміх усякими ліками, але все надаремно. Вони бояться, що дівчина може вмерти наслідком нервового виспаження.

ДО СЕРЕДИНИ ЗЕМЛІ.

Бельгійський учений, проф. геології Квісін, хоче за мрією Жюлє Верна дістатись до середини землі. Він є тої думки, що коли докопатись до глибини 3,000 м. і 4,000, то можна там знайти явища, яких досі вчені не підозрівають. Він сподівається знайти в Арденах вугілля. Водночас чуємо, що такі самі досліди приготовляють у Совєтах. Один із московських учених заявляє, що т. зв. чародійна паличка вказала йому на пребагаті зложа золота, плятини, живого срібла, нафти і всяких дорогих каменів. У дослідах земних глибин поруч бельгійських учених візьмуть теж участь французькі вчені.

ДЕФРАВДАНТ КУПИВ СОБІ ПЕРЕГОНОВУ СТАЙНЮ.

Арештованого недавно у Варшаві скарбового екзекутора Завішу, який з другим екзекутором здефравдував 150,000 зл., звільнено з слідчої вязниці за гіпотечною кавцією на суму 40,000 зл. Завіша явився негайно на перегоновому майдані і купив собі за здефравдовані гроші перегонову стайню.

КЛОПІТ ІЗ ГУСЬМИ.

Система закупна гусей литовськими службовиями довела до надужить хліборобів. Селяни діставали від влади картки, які мали видавати тим, що купували гуси. Замісць того розвинулася торговля картками. Селяни відступали картки, гуси дуже дешево, а гуси продавали з вільної руки. Литовська влада приказала припинити надужиття.

ЗАМІСЦЬ НА КРІСЛО, СІВ НА РОЗПАЛЕНУ ПІЧ.

Незвичайний припадок трапився Вацлавови Влодарському з Лодзі. Будучи в пяному стані, замісць сісти на крісло, сів він на розпалену піч. На пяному запалилось одіння. Влодарський вибіг на сходи, взиваючи помочі. Сусіди вгасили горіюче на ньому одіння і завізвали рантункову стацію, що відвезла його до шпиталю.

БАГАТИЙ ЖЕБРАК.

В Пінську до мандруючого жебрака Мацея Ліпи підійшли якісь два невідомі людці і вирвали йому з рук торбу, де, як він каже, було 2,000 зл., що їх він заощадив за ціле життя. Злодіїв поліція пошукує.

УБИВСТВО З ЗАЗДРОСТИ.

Григор Цеван, селянин села Валищі, пінського повіту, по закінченні світової війни вернувся до родинного села з Америки і за зароблені гроші докупив собі ще кілька десятин землі. В селі й околиці його рахували за заможнього, а деякі злі люди виявляли заздрість, а навіть бажання ограбити Цевана. Одної ночі, коли Цеван, нічого не передчуваючи, спав у стодолі, хтось вистрілив знадвору. Кулі були смертельні. Цеван зі свого сну вже не пробудився. Поліція провадить слідство.

БАНДА СВЯТОТАТЦІВ.

У Вижиську поліція слідкувала банду святотатців, що на терені познанського воєвідства доконала 24 вломів до костелів. Герштом банди був Марцін Тхуж зпід Замостя, що має на совісти кілька вбивств, між іншими своєї мачухи і 7-літнього брата.

ЯЗВА ЦИГАНІВ У КРАЮ.

На гостинці біля Чижикова, пов. Львів, розтаборилася ватага Циганів, що мандрувала в сторону Курович. Приглядалися їм люди з присілка Острова, причому один Циган кинувся на молодого парубка і побив його. Між селянами зчинився великий крик. Збіглися не тільки мешканці Острова, але й сусіднього села Чижикова. Селяни з колами і вилами в руках кинулися на циганський табор і сильно їх побили. Кінець бійці зробила поліція з Гаїв. Чотири Цигани вийшли з бійки тяжко побиті, а крім того було кільканацять осіб по обох сторонах лекше побитих. — Менше цікава циганська історія склалася в Калуші. Ватага Циганів, що знаходилася на 6 возах, напала на кількох господарів на передмісті й ограбила кілька хат та крамниць. В будинку Якова Райнера замкнули дротом двері й забрали всі річи зі стриху та стайні. Наслідком цієї необережности з вогнем повстала пожежа, що знищила дах. Щоб утруднити погоню, розібрали міст на ріці Свічі на поверхні 25 м. За Циганами пустилася в погоню поліція, яка й зловила Иосифа Горняка з Березини, пов. Перемишль. Погоня за іншими Циганами треває.

НЕ МАЮТЬ ЩАСТЯ ДО ФРАНЦУЗІВ.

Головний акціонер фабрики олію у Познані, французький громадянин Бораг, утік з Польщі, залишивши багато векслів без покриття. Фабрика збанкротувала.

УКРАЇНСЬКЕ РОБІТНИЦТВО ПРОТИ ТЕРОРУ НА СОВЄТСЬКІЙ УКРАЇНІ

ЛЬВІВ.—„Діло" оголошує протест українських робітників, звернений проти терору на Україні під Совєтами. Зачинається цей проєкт ось як:

„Ми, нижче підписані українські поступові робітники і робітниці городецької дільниці міста Львова, обєднані в місцевих робітничих установах, а зокрема в Українському Робітничому Союзі, закладаємо перед всією робітничою клясою свій рішучий протест проти плянового і варварського винищування культурно-наукових та громадських робітників української національности на совєтській Україні московськими сатрапами, які зловживають облудно визвольними гаслами пролетаріяту".

У протесті закликається далі українське робітництво гнати від себе всіх червоних агентів.

УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЦТВО ТЕЖ ПРОТЕСТУЄ.

ЛЬВІВ. — В 1-му числі двотижневика „Жінка" оголошено комунікат головного виділу центрального українського жіночого т-ва „Союза Українок", в якім натаврований терор на Україні. Читаємо в нім між іншим таке:

„Вигубивши голодом міліони українських селян та довівши Україну до стану повної руїни, забралася большевицька влада до свого чергового кривавого завдання, а саме до винищування української інтелігенції, навіть партійно комуністичної. Масовими розстрілами і масовим виселюванням українських культурних діячів хочуть большевики, відібравши народови його еліту та лишивши його без проводу, вести далі тим лекше своє ганебне діло.

„Українське зорганізоване жіноцтво з найбільшим обуренням осуджує і таврує жорстоку поведінку червоної Москви, суперечну всім божим і людським правам, та поновлює свій рішучий заклик до українського громадянства залишити в обличчі народньої трагедії внутрішні міжусобиці та обєднатися для захисту загибаючої батьківщини".

РІШЕННЯ В СПРАВІ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНГРЕСУ.

ЛЬВІВ. — У часі від 24 до 28 грудня 1934 р. відбувалась у Львові конференція 7 українських політичних партій у справі скликання Всеукраїнського Національного Конгресу. Як подає „Діло", конференція устійнила політичну плятформу Конгресу, яка буде обовязувати всіх його учасників, програму праці на ньому і підготовила схему організації та учасництва в Конгресі. Конференція рішила скликати Конгрес найпізніше до кінця вересня 1935 р. й обговорювала справу місцевости, в якій відбудеться Конгрес. Для здійснення своїх постанов конференція покликала до життя Підготовчий Конгресовий Комітет.

КАРА ЗА ПРОЦЕСІЮ ДО СТРІЛЕЦЬКИХ МОГИЛ.

ТЕРНОПІЛЬ. — Дня 27 травня 1934 р., себто на Зелені Свята, відбувся традиційний процесійний похід на цвинтар, де є кількадесять могил У. С. С. та членів Галицької і Придніпрянської Армії. Такі походи відбувалися кождого року при участи тисяч міщанства, селян з околиць і духовенства. Свято відбулось і тим разом дуже величаво й без пригод. Але староство укарало о. Петра Івахова за проповідь на святі гривною пятьсот злотих, або двотижневим арештом.

ЮВИЛЕЙНЕ СВЯТО УКРАЇНСЬКОГО МІЩАНСТВА.

ЛЬВІВ. — Пятьдесятліття „Зорі", товариства українських ремісників, промисловців і торговців у Львові, випало надзвичайно величаво. Прибули на це свято делегати з цілого краю, головно з 19 філій цього товариства.

ПРАЦЯ УКРАЇНСЬКОГО ВЧЕНОГО НА ПОЛІ МУЗИКИ.

ПРАГА (Чехословаччина). — Чеська Академія Наук у Празі рішила видати між своїми виданнями розвідку з ділянки музикознавства доцента Високого Українського Педагогічного Інституту та лектора Вільного Українського Університету в Празі Хведора Стешка, під наголовком „Чеські музики в українській церковній музиці". Та праця являється дорібком довголітніх студій українського вченого в Празі, та обоснована джерельно підчас його побуту в Галичині в 1931—32 рр.

Водночасназвавному проф. Стешкови доручив Славянський Інститут у Празі оснувати і вести „Архів славянської музики", в якому теж вміщатисьме й український відділ.

ДЕСЯТЬЛІТТЯ „УКРАЇНСЬКОГО ФІЛЯТЕЛІСТА".

ВІДЕНЬ. — В грудні 1934 р. закінчив місячник „Український Філятеліст" десять літ свого існування. Те, що нині поширилося в світі знання про українські марки з 1918—1920 рр. та що ділянка „Україна" займає в філятелії почесне місце, треба завдячувати редакції „У. Ф.", а зокрема редакторови д-рови І. Туринові. В місячниках того журналу знаходимо 130 статтей, які відносяться до спеціяльного марказнавства України, а звиш 30 до українського філятелістичного руху.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail-Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи.		Three cents a copy	
На рік	$6.00	One year	$6.00
На пів року	$3.25	Six months	$3.25
На три місяці	$1.75	Three months	$1.75
Число з пятниці (з анґлійською частю):		Friday's Issue (with Ukrainian Weekly):	
На рік	$ 2.00	One year	$ 2.00
На пів року	$ 1.25	Six months	$ 1.25
В Джерзи Ситі і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$9.00	One year	$9.00
На пів року	$4.75	Six months	$4.75
На три місяці	$2.50	Three months	$2.50

За оголошення редакція не відповідає.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

В ЕВРОПЕЙСЬКІМ КІТЛІ

Европа знов дала нам несподіванку, коли на переговори з Італією приїхали до Риму представники Франції. З приводу цих переговорів дехто вже піднимає крайно оптимістичні сподівання, а дехто — крайно песимістичні. Це може викликати враження, що там скоїлася незвичайно далекосягла подія. Коли зїздяться з собою представники давніх ворогів, то це може викликати враження, що тут прийшло до рішучої ревізії дотеперішніх становищ. Це й повинно заставити думаючу людину застановитися над питанням, що власне там сталося.

Передовсім, про що говорили представники Франції й Італії?

Французький міністер заграничних справ говорив з італійським урядом передовсім про справу незалежности Австрії. Доносять, що Рим і Париж дійшли до порозуміння в цій справі. Вони хочуть ґарантії, що Австрія не прилучиться до Німеччини. В цьому нема нічого нового. Рим і Париж здавна стояли проти прилучення Австрії до Німеччини. За те заявляється й Анґлія. Це теж нічого нового: від приходу до влади Гітлера Анґлія виразно заявлялася проти прилучення Австрії до Німеччини. Ці три держави хотіли тепер заставити Німеччину обіцяти шанувати незалежність Австрії, але Німеччина сказала, що вона обіцяє це під умовою, як їй дозволять правно узброїтись. Тамті не пристали, й німецької обіцянки не було. Через це Італія й Франція вдоволилися просто повторенням декларації 5 держав з 1932 року. Німеччина далі стоїть на боці. Отже ця ситуація різко не змінилася.

Франція й Італія хотіли втягнути балканські держави і їх сусідів до ґарантування незалежности Австрії. Та тут вийшли трудности. Чехословакія, Румунія, Югославія й Польща стоять проти ревізії трактатів, а Угорщина, Австрія й Болгарія — за ревізію. Перші хочуть порозуміння, другі його не хочуть, бо це могло би значити, що вони пристали на втрати власних територій. Ці противенства старі. Римські переговори ревізії в них не внесли. Лишилося по старому. Як досі, так і далі стоять проти себе прихильники й противники версайського договору. Якщо Рим пробував змінити становище ревізійних держав, то це йому не вдалось. Головні риси европейської ситуації лишилися по старому. Признає це й пів-офіціяльний комунікат Італії, коли каже, що треба ще далі вести переговори.

Значить, римська конференція суттєвої зміни не принесла. Коли вона що зробила, то хіба вияснила, що ситуація там ще далі та сама, що була. Хоч Італія й Франція порозумілися, то це не більше, як хвилеве порозуміння. Основні противенства інтересів лишилися невирівнаними. Европейський котел буде кипіти далі.

ЗА КУЛІСАМИ ПОДІЙ У РОСІЇ

Недавні події в Росії викликали вже багато балачок, роздумувань і припущень. З одного боку, це доказує на далекосяглість цих подій та широке зацікавлення тим, що діється в Росії. Видно, люди хотіли би відслонити трохи цю заслону, що закриває ці події, та зрозуміти їх.

З другого боку, це показує на широко в світі поширене недовіря до офіціяльних заяв большевицького уряду про ці факти. Не вірить світ, коли большевицький уряд подав недавно, що він стратив досі за вбивство Кірова 117 людей. Світ охнув від цієї жорстокости, а всетаки не повірив, щоби жертв було лише стільки. Світ припускає як дуже можливу річ, що число жертв є багато більше.

Большевицький суд.

Припускає це світ на основі темної таємности, якою большевицький уряд оточив цілий замах на Кірова та все, що з ким звязане. Страчено людей буцімто на основі процесів, але ці процеси відбувалися при закритих дверях. На розправах не було не то заграничних кореспондентів, як вони бували на інших політичних процесах. Там не було навіть російських кореспондентів. Обвинуваченим не давано навіть адвокатів, яких давано політичним обвинуваченим в інших процесах. Не дали їм адвокатів, хоч у всіх попередніх політичних процесах адвокати все проявляли охоту не заступати стільки істереси обвинувачених, скільки інтереси держави й прокураторії. Всі процеси відбувалися наглим способом, яким відбуваються звичайно процеси в часі війни або революції. Які зізнання давали обвинувачені, не відомо. Зараз по видачі присуду підсудних трачено, без права апеляції. У ґазетах, щоправда, появилися загальні обвинувачення страчених урядом за преріжні зради, зносини з чужими, ворожими Росії державами, але світ бачив добре, що ці закиди були зовсім загальні, що в них були закиди й лайки, але не було фактів і подробиць. Тільки дуже наївні люди, які притакують на кожде слово, що виходить з Росії, могли повірити в пусті й беззмістовні заяви большевицького уряду.

Тому для зрозуміння подій, що скоїлися в Росії недавно, люди мусять вжити до помочі всього знання революційних рухів, всеї історії й дійсности, щоб відгадати загадку. Коли російський уряд дає світови трупи постріляних як одинокий доказ їх вини, немовби кажучи: „Не бачите, що ми їх постріляли? Хіба вам іще більше треба доказів?" — світ мусить самий знайти нитки, що ведуть до відгадки загадки, замотаної тими, що в першу чергу були покликані й обовязані її відгадати.

Історія большевизму — це історія розстрілів.

Трачення осіб підчас революції — це загальне людське явище. Тратили людей всі старі революції, а вже найбільше так звана велика французька революція. Здавалося, що ніхто її не перевищить у кровавости. Та перевищила її большевицька революція в Росії. Большевицький уряд зараз підчас революції й так званої горожанської війни встановив кривавий комітет для трачення ворожих або підозрілих людей, так звану „чеку". З побідою криваві розправи з противниками стали трошки рідші, і з часом скасовано „чеку". Та на її місце зорґанізовано новий кривавий комітет, так зване „ґе-пе-у". Хоч розстріли вже були рідші, то всетаки вони траплялися спорадично в більшому числі.

Так на весні 1927-го року розстріляно сумарично більше як 20 осіб, щоб, мовляв, пімститися за вбивство большевицького амбасадора в Варшаві, Войкова. В осени 1930-го року розстріляно 48 осіб, урядників і специялістів, мовляв, за саботаж достави поживи; про їх вину оповіщено закиди по їх смерти. Лише люди, які розуміли умовини краю, зрозуміли, що ці розстріли мають звязок зі страшною крізою в доставі поживи, через котру переходив край наслідком большевицької політики наглої колективізації й упромисловлення рільництва. Вилієм Генрі Чемберлин, що був під большевицьким урядом 12 літ кореспондентом заграничної преси, каже, що розумні люди відразу ці два факти з собою повязали.

На весні 1933-го року розстріляно 35 урядовців комісаріяту рільництва теж у сумаричний спосіб, без процесу й публичного суду. По розстрілі уряд проголосив, що їх розстріляно за преріжні провини: приміром, за те, що вони дозволяли рости бурянам на полі або палили стації тракторів. Вилієм Генрі Чемберлин пояснює ці розстріли зовсім інакше: це були часи гострої голодової крізи в південній та південно-східній Росії, і розстріляні люди це були жертвенні козли, котрих уряд кинув на втихомирення широкого невдоволення серед населення.

По цьому розстрілі, здавалося, запанував якийсь час спокій. Навіть проголошено скасування „ґе-пе-у" та приділення його до міністерства внутрішніх справ. Голосили большевики по всьому світу, що, мовляв, „ґе-пе-у" вже не має права виконувати кари смерти на людей без процесу. Скільки варта подібні зарядження, про які тепер широко трублять большевицькі аґенти й симпатики, видно якраз з недавніх розстрілів. Коли „ґе-пе-у" стратило владу розстрілювати людей, то цього права ще не скасовано: втратило „ґе-пе-у", а дістали її спеціяльні військові трибунали, котрі завдають смерть таксамо скоро й безпощадно, без усяких формальностей, яких придержується звичайний суд.

Тло масових розстрілів по вбивстві Кірова.

Самий факт, що в Кірову погиб один з високих большевицьких урядників, робив, на думку Чемберлина, кровопроліття на більшу скалю конечним.

Диктатори, їх підсусідки й товариші, живуть в авмосфері вічного напруження. Вони чуються непевними навіть тоді, коли тайні аґенти запевняють їх, що вони відкрили й знищили останні рештки зорґанізованої опозиції. Вони чуються непевними, не дивлячися на найбільше вишукані й скомпліковані способи стереження їх. Як тільки один з визначних комуністів упав, негайно на інших упала поляка. Повстала еправжня атмосфера терору, серед котрої найрозумнішою тактикою виглядало їм розстріляти якнайбільше число людей, щоби в цей спосіб відігнати від себе самих страх, що замах може повторитися.

Це був перший, немовби автоматичний, відруховий ступінь серед наслідків замаху на Кірова. По ньому наступив другий ступінь, багато важніший і багато більше повчаючий, ніж перший. Це є причіплення вини за вбивство ріжним ґрупам. Цей другий ступінь повчає більше, бо це вже не відрухова реакція, а обдумана довгою розвагою. Тут уже видно не тільки почування, але й думку.

Чемберлин радить добре приглянутись урядовому большевицькому комунікатови, котрий видано про замах аж 26-го грудня, себто майже місяць по замаху. На думку Чемберлина, цей комунікат лишається вірним зразкови большевицьких комунікатів. Маємо тут передовсім запевнення, що „всі гармати імперіялістичних держав звернені на нас". Далі виступає звичайний чорт большевицьких заяв: якийсь конcуль чужої, неназваної, держави. Того роду чорт усе виступає в большевицьких процесах: раз це французький диплььомат, то знов чеський дипльомат, або англійський торговельний аґент. Далі до заговору примішано Троцького, старого ворога Сталіна. Це все має, на думку Чемберлина, на цілі показати людям, що опозиційні ґрупи в Росії такі слабі, що вони нічого не можуть зробити без допомоги чужих урядів.

Що варта признання до вини.

Чемберлин каже, що хіба дуже наївна людина може приняти за правдиві заяви, котрі так подібні до інших заяв цього уряду в минулому, а котрі правильно показувалися недостойними довіря. Тепер большевицький уряд додає на доказ правди заяву, що Ніколаєв, котрий убив Кірова, зложив повне признання до вини, але хто може знати, чи правда це, коли Ніколаєв не може заявити публично, до чого він признався, бо його вже розстріляно й на суд не ставлено?

Навіть, хочби Ніколаєв був поставлений на суд та признався, що він справді зложив такі самопризнання, навіть тоді не можна таким самообвинуваченням вірити як правдивим, бо в Росії такі признання вимушують муками й катуваннями не тільки самих обвинувачених, але й їх родин. Під натиском таких мук свого часу професор Рамзін, суджений за участь у „промисловій партії", признав, що до цієї партії (отже спільниками обвинуваченого) належали професори Рябушинський і Вишнеґрадський, котрі, мовляв, мали посади примієра й міністра фінансів у контрареволюційнім уряді, а тимчасом пізніше показалися факти, котрих ні Рамзін, ні його мучителі, що йому казали підписувати признання, не знали, що згадані професори померли на іміґрації ще перед часом, коли, мовляв, повстала ця „промислова партія".

Якби Кіров навіть згинув з приватної пімсти, то большевицький уряд не міг цього сказати публично, бо через його брехні на політичних процесах цьому ніхто не повірив би. Льоґіка подій і розвою большевицького уряду казала йому робити зі смерти Кірова символ здогадної ненависти домашніх контрреволюціонерів і заграничних ворогів та використати цю смерть як притоку для всіх людей, невдоволених з офіціяльної політики комуністичної верхівки.

Чи мають большевики яких ворогів у нутрі?

Вилієм Г. Чемберлин остерігає читачів американських ґазет перед помилкою, яку большевицькі агенти поширили завзятою пропаґандою: що саме тепер у Росії нема ніякої опозиції, ба навіть ніякого невдоволення серед народу.

Якраз навпаки: Росія переходить тепер через дуже небезпечну крізу, економічну й громадську. Нині в Росії є подекуди більше фабричного товару, як було перед „пятиліткою", але, на думку Чемберлина, рівночасно з тим ідуть у краю переміни, котрі не дають населенню вповні вживати цих користей. Що хтось користає з цієї поправи, це певно, але не всі й не всі однаково. Якби в краю держалися старої засади рівности, котру большевики проголосили як основну засаду большевицької революції, то з поправи економічних умовин користали б усі. Та цього нема, бо в країні большевиків, згідно з обсерваціями Чемберлина й інших кореспондентів, наростає розділ населення на дві кляси: вищу й нижчу. До вищої кляси належать: вищі політичні й економічні урядовці, признані широко автори й письменники, визначні специялісти. Цим людям признається в загальної суми добра багато більшу порцію, ніж іншим людям.

„Рівність — буржуазний забобон".

Рівність, котру большевицькі аґенти голосили як державну доґму большевицької держави, викинено нині на смітся й у сутич. Нині голоситься нерівність, і не лише як тимчасовий ступінь, що має колись дати місце загальній рівности. Нині голоситься нерівність як загальне правило, вічне правило. Про це говорив виразно самий даляй-ляма большевизму, Сталін, на останньому конґресі всесоюзної комуністичної партії в 1934-тім році таке: „Вирівнання в сфері споживання й особистого добра це реакційний дрібно-буржуазний нонсенс, гідний тільки якоїсь примітивної секти аскетів, а не соціялістичної суспільности". Нині голоситься нерівність приходів у большевицькій державі як чесноту й справедливість. Там уже давно забуто домагання Леніна, щоб комісар діставав тільки заплату фахового робітника. Недавно на балі в Кремлі, в річницю большевицької революції, один чужий кореспондент обчислив, що жінки декотрих високих большевицьких урядників мали на собі футра, що варта були 4 рази стільки, що пересічна місячна заплата нефахового робітника.

Ця нерівність зростає. Фахові інжиніри й урядовці дістають щораз вищі заплати, а фахові робітники щораз меншу. Отся нерівність власне обурює багатьох щирих комуністів. З них багато думало, що в партії всі повинні мати рівну заплату.

Рівночасно з цим зростом нерівности йде кампанія за звільнення урядової верстви від контролі робітників. Сліди цієї контролі робітників фабрики над зарядом пропадають безслідно. Директор фабрики є нині звичайно ще більше необмеженим паном фабрики, як у капіталістичній країні власник. Це поправляє справність робітників, але йде проти настроїв багатьох партійних робітників.

У міжнародній політиці йдуть теж важні переміни, які викликають деяке невдоволення серед населення, ба навіть серед комуністів, яким большевицька пропаґанда не випекла до решти останків незалежного думання. Комуністам не подобається, що большевицький уряд здержує змагання до світової революції, що він веде дипльоматію в старий, передвоєнний спосіб, що він заводить усякі звязки з капіталістичними урядами. Все це компромітує большевицький уряд перед рядами звичайних комуністів, котрі трактують на серіо навчання Леніна.

Історія повторяється.

Є це все поважна кріза, і замітно, що ця кріза дуже подібна до тої крізи, котру колись переживала французька революція. В цей спосіб революційний уряд закидає певні крайні домагання, котрі большевицька партія підняла в перших роках революції, щоби зловити собі симпатії широких мас робітників, а котрі тепер показуються ворожими й шкідливими для економічної або адміністраційної справности. Це закинення старих гасел і засад виглядає деяким кругам партії на зраду. Партійна й урядова верхівка розправляється з нею немилосердно, а це знову виглядає на безпотрібний абсолютизм. Ця о-

Михайло Грушевський.

ЯСНОВЕЛЬМОЖНИЙ СВАТ

Різдвяне оповідання М. Заволоки.

(7)

X.

Отець Кирило, вернувшись до господи, оповів Настусі свою стрічу з Грицьком, але, помітивши, що вона незвичайно з того утішилась, додав:

— Викинь ти його з голови! Я з нього сподівався на старість потіху мати, але мені козака в зяті не треба. — І щоб перервати неприємну розмову, він пішов до своєї світлиці і зачинив двері.

Ці слова були дуже прикрі Настусі, але над усім панувала тепер у неї радість, що Грицько вернувся живий і здоровий, що вона його скоро побачить, і що він, видко, її памятає, коли впрошувався до них на кутю.

Нарешті зблизився і той так жданий Святий Вечір. Як звичайно, прибрано було все, і отець Кирило засів до столу „со чадами і домочадцами". Настуся, що нетерпляче чекала і дивувалась неприсутности Грицька, зараз учула, що хтось застукав — і вислала хлопця.

Справді то був Грицько Пісченко. Він увійшов тихенько в синім жупані, підперезаний турецьким шальовим поясом з багато кованою шаблею. Почоломкався з отцем Кирилом і нерішучо став перед Настусею, що зачервонілась і засоромилась, розрадувана і щаслива, що його бачить.

— Ну, Григорію, сідай скорше! — сказав отець Кирило, і святовечірній обряд пішов звичайним порядком.

Покінчивши з кутею й відославши службу, отець Кирило зістався при столі з донькою й Григорієм, та ще одним далеким свояком, що звичайно з ним разом їв кутю. Пішли оповідання й розмови. Грицько, учасник цілої війни й близький до Хмельницького чоловік, багато чого мав розказати, і не зчулись, як заспівав півень.

Потішений розмовою, отець Кирило казав Грицькови приходити, поки буде в Києві, але, прощаючися з ним, сказав:

— Тільки то памятай, Григорію: я тебе люблю і тобі радий, але зятем я козака мати не хочу, тож і не забирай собі чогось у голову. Було мене слухати, як казав не йти в козаки.

Завзятий був старий.

XI.

Пісченко мав багато роботи по приїзді до Києва в гетьманській канцелярії. Виговський поїхав на Різдвяні Свята до дому, розїхались і деякі інші „літерати", тимчасом Хмельницький провадив доста велику кореспонденцію, і другого дня Різдва Григорій перед Службою Божою прийшов до воєводської палати на замку, де жив тепер Хмельницький. Хмельницький пізно вернувся з вечора від патріярха, у котрого часто бував ці дні й довго просиджував, і Грицько, не ждучи його виходу, приладився до роботи. Хмельницький дійсно вийшов до нього аж перед самим богослуженням.

— Ґаразд, синашу, — привитав він Грицька, — що ти вже коло роботи, а я заспав, — засидівсь у панотця, щоб ти чого злого не подумав.

Хмельницький був веселий і говіркий, що часто бувало з ним в цих останніх днях. Він взагалі переживав, видно, якісь важні внутрішні переміни, часто задумувавсь, а знов бував балакучий, в якімсь піднесенім настрої; це обясняли головно впливом розмов з патріярхом, чоловіком дуже освіченим, з широким політичним світоглядом.

Грицько почав здавати йому справу зі своєї кореспонденції, але Хмельницький перебив його:

— Але що ти виглядаєш якось сумно, мовби що загубив? Признайся!

— Та я нічого...

— Кажи кому іншому! Що тобі сталося?

— Та сором ніби сказати, батьку! За дівчиною тужу...

— От тобі на! Нехай вона за тобою тужить, а не ти за нею.

— Тай вона тужить... — І Грицько оповів цілу історію, як вони любилися з Настусею, і як отець Кирило нагло змінився до нього, постановивши, що не видасть доньки за козака.

— Називається Кирило Іванович? Та я його знаю, гай-гай, ще відколи!

— Може бути! Він теж казав, що вас знав.

— То в нього одна донька? Ґаразд, я вже знаю, а тобі кажу, що це все вийде на добре, — як мене знаєш! А тимчасом не журись, і по служенію ото допиши.

Грицько, не даючи особливого значіння словам Хмельницького, таки трохи потішений був, поділившi своє сердеве горе з кимсь іншим.

Другого дня — на св. Федора Начертанного Хмельницький святкував свої іменини. На служенію патріярх причащав його, показана була йому всяка можлива честь. По служенію Хмельницький приймав у себе у воєводській палаті патріярха, митрополита, важніше духовенство, значніше міщанство. Це було щось посереднє між обідом і перекускою: подали горівки і при них солодкі закуски, пампушки з чісником — на фундамент, далі особлившу яєшню з ріжними травами, якої теперішні господині цілком не знають, залиту миґдаловим оршадом рибу — осестрину, з шафрановим, улюбленим в тих часах сосом; пили горівки, пиво, мід і ріжні вина — привезені і місцеві: в Києві тоді було багато винограду, особливо на монастирських і церковних ґрунтах.

Коли стали зза столу, Хмельницький спитав між іншими митрополита:

— Щоб не забути: чи є, отче, може тут з вами матербозький протопоп?

— Є, а може маєте що до нього?

— Маю, як би ви були ласкаві його мені показати? Я його колись знав та не пізнав би вже в лице.

(Кінець буде).

позиція викликує ще більше розярення в керуючих кругах, і так ситуація, чим дальше поступає, тим більше загострюється. Що в кругах комуністичної партії існує широке невдоволення, це признали мимоволі комуністичні верховоди, коли за вбивство Кірова не винуватили „білогвардійців", а неправовірних комуністів.

Крайности годяться.

У системі нищення людей з власної партії, які не годяться в дечому з проводом, ці розстріли комуністів большевицьким урядом подібні до „чищення" націстичної партії Гітлером 30-го червня минулого року. В обох випадках диктатори побачили проти себе небезпечне невдоволення серед своїх власних прихильників, котрі були розчаровані невдачею практичної політики по удачнім перевороті. І не можна з певністю сказати, скільки жертв упало в кривавих днях у Німеччині в червні, а скільки жертв упало в кривавих днях у Росії. Не можна теж сказати, скільки людей брало участь у заговорі проти керманичів партії. Не знає цього широкий світ, а дуже можливо, що не знають цього й ті, що з ворогами жорстоко розправлялися.

Сталінська засада правління.

Англійська посолка, лейді Астор, підчас своїх відвидин у Москві спиталася Сталіна зовсім отверто: „Як довго ви ще думаєте вбивати людей?"

На це Сталін таксамо отверто відповів: „Поки буде треба".

На думку Чемберлина, це є провідна ідея правління теперішнього московського диктатора. Є це засада, принята з війни. У війні часто одна держава нападає на другу, не повідомляючи її війни. В цей спосіб вона зискує користи несподіваного нападу. Диктатури перебирають засади війни для правління краєм у часі мира. Тому в засаді правління фіґурує вбивство як система правління. І як у війні, так і тут те саме оправдання: потреба виправдує засоби.

Вигляди на будуче.

Для будуччини замітним є ще один чинник. У комуністичній „чистці" жертвами фіґурують передовсім комуністи, і то молоді комуністи, виховані вже в теперішніх большевицьких школах за большевицької влади. Значить, тут убивають як противників молодь, на котру большевицький уряд поклав усю надію як на найкращу свою основу. Є люди, котрі в цьому факті добачують доказ, що з часом молодь, вихована большевицькими школами, зєднається для опозиції проти старої ґвардії, що досі правила Росією.

ПРОТЕСТ ҐЕНЕРАЛА КУРМАНОВИЧА

До Хвальної Редакції
„Свобода"
в Джерзи Сіти.

Прошу Вас ласкаво не відмовити помісти у Вашому цінному органі наступне:

З приводу статті, що появилась у варшавському „Бюлетіні Польсько-Українськім", ч. 39., 1934, під наголовком „Польсько-українські взаємини нині і завтра", чую себе зобовязаним виступити з протестом проти того, щоби анонімні виступали публично, надуживаючи імени бувшого старшини Української Галицької Армії.

Думаю, що досі ніхто із бувших старшин УГА не зареаґував проти таких безпідставних і невірних запевнювань анонімового дописувача, з огляду на характер часопису, в якому появилась ця стаття. Всеж таки, як товариш зброї Армії, що боролася за самостійність і соборність України, мушу заявити, що я теж не можу погодитись із висказаною в тій статті анонімовим автором думкою, начебто у загалу бувших старшин УГА, по таких жертвенних змаганнях, наступила й взагалі могла наступити якась переломова зміна.

На боєвих традиціях продовжують своє існування держави, на тих же традиціях держави відроджуються. Чиж ми, Українці, для майбутности малиб від своєї славної традиції, — і то тієї, що між нами живої традиції — відказатись?

Дякуючи за Вашу ласкавість, остаюся з належною пошаною,

Віктор Курманович,
бувший ген.-хор. Української Армії.

(Примітка Редакції: Отся заява генерала В. Курмановича відноситься до цеї статті „Бюлетина", про яку була вже в „Свободі" згадка, а в якій якась особа, що не виявила свого імени, а підписала себе „Старшина Української Галицької Армії", твердила, що серед бувших старшин Галицької Армії зайшли великі зміни й вони тепер глядять ратунку для України в обєднанню біля особи бувшого гетьмана Павла Скоропадського).

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЧИ Є ЯКИЙ СПОСІБ НА ВИРОДНИХ СИНІВ?

Якось пішов я відвідати хорого Союзовця. Зайшла розмова про ріжні справи, і річ природня, і за те, що тепер діється на наших рідних землях. Розбирали ми те страшне положення нашого народу, а найбільше боліло нас те, що знаходяться між нами виродні сини, що нищать і видають ворогам своїх рідних братів.

І питали ми себе: чи є на них який бук? І пригадалася мені історія з одним забиякою, що то де тільки появився в якім товаристві чи на забаві, то мусів порозвалювати людям голови, або наробити інших пакостей. Люди так жалувалися перед його батьком, що старий одного разу не видержав, а взяв кола з плота і почав поправляти сина „хлопським параграфом". Розлючений забіяка повибивав всі вікна в хаті, повиривав їх з рамами, подер всі образи, скриню розтрощив, але на батька і матір руки таки не поднімав. Ніякої не було потім і надалі поправи. Аж раз змовилися хлопці в селі й так його перетріпали, що до трох місяців пішов на другий світ.

На наших виродних синів, що видають наших братів ворогам, що помагають московській чека нищити наш нарід, що доносять польській поліції чи румунській сіґуранці, треба теж такого „хлопського" суду і розрахунку, бо іншого ратунку нема. Бо в них нема навіть того почуття, що було в того заводіяки, про якого розказую. Бо і той заводіяка не підніс руки на батька і матір, а ті, що є на услугах ворогів, розпинають живцем матір Україну.

Микола Костів.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

М. Ф., Ембрідж, Па. — Дякуємо за витинок. Добре було, щоб хто списав те, що розповідає та жінка, що приїхала з Києва, та переслав нам до поміщення в газеті.

М. Костишин.

З НОВИМ РОКОМ

І знов новий рік, нова надія
Настрічу хутко до всіх біжить.
Чи оживе з ним могутня мрія?
Чи долю нашу більше скріпить?

Чи здійме гнети, тюрми роздавить,
Навислі хмари геть рожене?
Чи поторощить важкі кайдани,
Чи без успіху знов промине?

Чи світ розбудить, сплячим прикаже
Там поглянути, де кривд багно?
Чи він невірним правду докаже:
Рабство і воля — не всеодно.

Чи він потішить в горю забутих,
Що їх в неволю покинув світ?
Чи принесе він волю народам?
Чи наболілі рани згоїть?

Витай же, Роче! Неси обнову
До тих селянських обдертих стріх.
В серця болючі налий надії
На кращу долю, кращий успіх.

Визволь народ наш з рабства страшного,
Дай йому силу до кращих мрій!
Зітри неволю, зціли руїни,
Промінням сонця наш край огрій.

Нехай зародять плодючі ниви,
Щоб товстий колос додолу гнувсь,
Щоби народ наш ставсь щасливим,
Разом з тобою вільно всміхнувсь.

Витай же, Роче! Неси обнову
В цьому хаосі, в страшній добі.
Щоб ми з тобою здобули волю —
Й могили зложать поклін тобі.

ВИРАТУВАВ

Юрій Кулашко сидить на терасі „Кафе де Прес". Великий бульвар святкує Новий Рік.

Юрій Кулашко мріє. Перед ним порожня склянка від кави. Розмріяно дивиться на небо, все рожеве наслідком електричних відблисків ріжних реклямних написів.

Це мріяння на розі вулиці з пишними вистарами значить для Юрія кінець відсвяткування Нового Року, а ці два франки за каву разом із пятьдесятьма сантимами для каварняної прислуги значить кінець надзвичайного видатку, на який дозволив собі на Новий Рік.

Пятьдесять су, стільки заробляє він у фабриці за пів години праці!

У своїй чорній загортці відчуває холод, тому підійшов ближче до вуличної печі, повної жевріючого вугілля. Незадовго вибе сема. Требаб йому піти до Сен Поль, де в еміґрації українській жде його обід за шість франків, а опісля в неопаленій кімнаті на шестому поверсі на-пів розваленого захисту, що зветься готелем.

Завтра 2-го січня. Робучий день. У цукроварні починається праця денної зміни в семій годині рано. Юрій, що колись на Україні мав кілька цукроварень, і на еміґрації остався вірний своєму званню; тепер він робітник, а інші директори.

Загудів великий синій автомобіль і станув посеред дороги, напроти входу до елеґантного „Мадриду". Широкоплечий джентельмен, у теплому пальті вийшов задиханий. Його очі припадково спинилися на Юрію, що грівся при вуличній печі. Всміхнувся, витягнув руку, повну перстенів, до Юрія.

Юрій закліпав очима та сказав по французьки:

— Даруйте, добродію, та це певно помилилися...

Та цей другий вже стискав кості руки Кулашка та сказав по українськи:

— Що? Добродію, ви мене вже не пізнаєте? Семен Прокопенко. Ваш касієр, що то в 1912-му році пропав із вашими дванацятьма тисячами карбованців...

— Видно Господь благословив тих моїх дванацять тисяч, — сказав тихо та з жалем Кулашко та змірив очима здорового, кремезного Прокопенка.

Та цей другий відчув цей докір.

— Правду кажете. Господь благословив мою працю. Тоді я з підробленим пашпортом утік був до Америки. Я знав із часописів, що за мною розписали стежні листи та визначили нагороду. В Америці відкрив я робітню та працював увесь час війни. Доставляв для Росії. Грав теж на біржі. На щастя, на тиждень перед крахом, зліквідував я моє підприємство та відїхав до Европи. Не можу жалітися. Тепер мені щойно сорок пятий рік, а маю досить маєтку, щоби тут наново почати працю. Я вже й почав.

— Ґратулюю, — тихо пробептав Юрій, якого вже потрохи стала хвилювати ця вдоволена успіхами безсоромність колишнього його касієра.

І хотів відійти.

— Чекайте, — зупинив його Прокопенко. — З бізнесом, то воно так. Я вам винен за недобровільну позичку: дванацять тисяч золотих карбованців і проценти за двацять два роки. Гарних процентів призбиралося. Тепер мусимо це помножити, щоб перемінити на паперові франки... так. Чекову книжечку маю все при собі. Ось вам чек. Завтра його можете викупити в Ліонському Банку. Тай спасибі вам. Зрештою, що скажете на цілу цю справу?

— Що маю сказати? Шкода, що ви тоді на Україні не втікли бодай із сто тисячами карбованців... Шкода!

Ц. Б.

З НОВИМ РОКОМ

Як прийде Новий Рік,
Подумай лиш хвилину:
Свої діла в минулім підсумуй,
Добрі, чи злі, будь щирий в ту годину,
Із чистим серцем у рік новий мандруй.

Як прийде Новий Рік,
З чолом, піднесеним вгору високо,
До цілі йди вперед, ніколи не вагайсь,
Будь переконаний у міць свою глибоко,
Що ти побідиш, невдачі не лякайсь.

Як прийде Новий Рік,
Будуччности ти сміло в очи,
Хоч яка буде, відважно подивись.
В майбутнє вір, будь щирий і охочий,
В минувшину гляди і завше з неї вчись.

Як прийде Новий Рік,
Прийми цю постанову:
Що станеш у ряди борців за Рідний Край,
Що лишиш ту партійну гниль, обмову,
Що довго точить нас, ти завше памятай.

Як прийде Новий Рік
Й прийдеться жертву дати,
Ти не зважай, яка у ній ціна;
Хочби найбільша, не можна відказати!
Без жертв ніхто ще не визволивсь з ярма.

Як прийде Новий Рік,
Подумай лиш хвилину:
Свої діла в минулім підсумуй,
Добрі, чи злі, будь щирий в ту годину,
Із чистим серцем у рік новий мандруй!

Е. Надграничний.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

БРІДЖПОРТ, КОНН.

Свято Державности.

Заходом відділу 50-го ОДВУ відбулося дня 4-го листопада 1934 р. Листопадове Свято в память проголошення Західно-Української Республики. Місцевий парох, о. А. Бек, відправив панахиду за поляглих героїв, що положили своє життя за вітчину. І при тій нагоді виголосив патріотичну промову про наші змагання до своєї держави. А заразом візвав зворушаючими словами зложити жертву на наших інвалідів. Зібрано $8.40.

Пополудні п. М. Новак переповів історію нашого визвольного руху. По скінченню реферату предсідник Д. Чернявський візвав присутніх, щоб зложили жертви на інвалідів. Зібрано $17.50.

Жертвували по $1: Д. Чернявський, И. Підлуський, М. Галькевич, С. Шмігельський, М. Будник, И. Волк, Ю. Демчук, Е. Демчук, Л. Бих, І. Глива, В. Глива; по 50 центів: П. Гринюк, І. Шевчук, Н. Шмігельська, П. Слівінський; по 25 ц.: В. Венгринович, Г. Валковський, Гр. Монюк, П. Левкович, І. Чаплинський, П. Дудко, В. Кузів. Дрібними датками $2.75. Разом було доходу $25.90. Розходу $10.95. Решту в сумі $14.95 вислано до Обєднання на інвалідів. Цьогорічне свято відсвятковано своїми власними силами.

Михайло Галькевич, секр.

ПОДЯКА.

Я, нижче підписана, складаю щиру подяку головним урядникам нашої організації за скоре виплачення мені посмертного по моїм чоловіку Василю Перляку. Бажаю У. Н. Союзові якнайкращих успіхів. Також дякую місцевим урядникам і членам бр. св. Димитрія, відділ 28 У. Н. Союза, за їх труд і участь у похороні.

Анна Перляк, вдова і діти.

Лікар (до шпитальної доглядачки): — Чи ви вже повідомили чоловіка пані Кулірди, що йому народилося трое дітей?

Доглядачка: Так, і він просив мене, щоби я ще раз перерахувала.

З УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ.

НОВИНКИ З ТОВАРИСТВА ПРИЯТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ.

Директор філії Музичного Інституту ім. Лисенка в Стрию, д-р Зиновій Лиско, відомий український композитор, прислав на руки завідуючого програмою товариства Приятелів Української Музики партитуру свойого струнного квартету. Ця композиція звернула на себе увагу музичного світа в Европі. Це можна судити з передрукованих у „Свободі" оцінок цього твору чеськими часописами. Славнозвісний **Струнний Квартет** (музично-концертова організація) **Ондржічка** виконував цю композицію шість разів в одним сезоні в такому музичному центрі Европи, як Прага. Цей твір буде виконаний вперше в Америці на музичному вечері Приятелів Української Музики, що відбудеться 20-го лютого.

Однак **наступний музичний вечір** відбудеться **в середу 16-го січня, в Studio Club of N. Y. City, 210 East 77th St., в Ню Йорку, в 8.45 вечором.**

Крім струнного квартету (в 3 частинах) наддніпрянського Українця В. Костенка буде виконана **Різдвяна Суїта** (коляда, пляс, кругляк і щедрівка) для струнного квартету М. Гайворонського. Суїта ця написана первісно для хору. Завдяки трудам і допомозі музичних українських діячів і громадянства в Америці вдалося її видрукувати. Оте. **Гуцульське Різдво** співають тепер в Америці майже всі хори. Композитор п. Гайворонський переробив його для струнного квартету. І треба признати, що в тому виді цей твір робить чудове враження. І премієра цього твору в Америці відбудеться тепер 16-січня.

Завдяки чемности і прихильности п. Василя Гели і Вокального Ансамблю з Джерзи Сіти, які згодилися відспівати українські колядки і щедрівки, можна буде вдержати музичний вечір 16-го січня в різдвяному настрою. Щоб піддержати цей настрій, буде також виконана Різдвяна Прелюдія для струнного квартету Р. Придаткевича, збудована на церковних галицьких колядах.

Загально треба бути дуже радим, що на музичних вечорах збирається лише така українська публика, яка приносить честь імени української еміґрації. Вправді „малопопулярність" не може відбиватися корисно на касі української культурної організації, одначе концерти є пляновані і переводжені в діло так, що можуть відбуватися без масової піддержки. З другої сторони, яка радість огортає бачити чудову публику, яка хоче основно пізнати кращу сторону української нації то є українську музику і пісню. І чужинці, які приходять, не можуть надивуватися, що в тяжких еміґрантських умовинах могли виховатися так естетично вироблені українські слухачі, між якими великий процент це робітники. Відома американська музична письменниця світової слави челістка, пані Ліліян Літлегейлз, співробітниця музичної меценатки пані „Спраг-Кулидж", написала управителеви музичних вечорів (по останньому вечорі) таке: „Я пережила розкішні хвилі на українському концерті. Думаю, що можна бути гордим на здобутки молодої української музики".

„Приятелі Української Музики" просять українське громадянство бути не лише гостями на музичних вечорах, але також стати членами. При звуках рідної музики забуваються ріжні партійні непорозуміння. Всякий музичний збір складається з усяких звуків і всяких людей. Гармонійні сходяться, а негармонійні не появляються.

Р. П.

НА БІЖУЧІ ТЕМИ.

ПОСУНЬСЯ, КОЗАРЕ, НАЙ ГРИБ СЯДЕ.

Процес Гавптмана за вбивство дитини Линдберга вже починає сходити з першої сторони американських газет. Що деколи там починається, але кінчається вже на дальших сторонах.

Оноді на першу сторінку впхалася новинка про давню улюбленицю американської театральної публики, акторку Мейрі Пикфорд, жінку актора Догласа Ферфенкса. Мейрі Пикфорд була улюбленою актором Американців через своє дитяче обличе й свою дитячу постать, що згоджувалися з американським ідеалом жіночої невинности. Її муж уходив за типічного Американця своєю бистрістю рішень, скорістю й енергією рухів.

Нині ця акторка з ангельським обличем позиває свого чоловіка за розвід. Він процесу не боронив. Вона дістала розвід по 3 хвилинах переслухань.

Зачалося по американськи й скінчилося по американськи.

ОПИСАВ КРАСАВИЦЮ.

Відомий американський театральний критик Джордж Джин Нейтен видав недавно збірку своїх статей про театральні й фільмові вистави під наголовком „Переходові осуди".

В одним уступі автор описує відому американську фільмову красавицю, Джовн Крофорд. Каже, що її штука прикрашування облича складається з двох кварт „кактейлів" з помідорового соку, з пушки кармінової фарби Шервина-Вилієма та великого пензля, замоченого в цебер, у котрім намочено тузин старих червоних фланелевих суконок. Цю фарбу, мовляв, Джовн Крофорд наліплює на обличе, каже потім набирає виразу „прегарного й заманливого розкроєного кавуна".

Один критик цієї книжки каже: Це може бути жорстоке, але чому пан Нейтен не дасть нам більше такого писання?

ЗМІНЛИВІ ПОЛІТИКИ.

Нарікав недавно в своїй церкві один нюйорський проповідник на змінливість багатьох людей у нинішних часах. Мовляв, давніше люди держалися довго одного ідеалу. Нині багато людей крайно ліві, а завтра, дивись, вони вже крайно праві й плюють на те, що вчора величали, та величають те, на що вчора плювали.

Це може бути сумним явищем, але це певно не є неприродним явищем. Як вітрак має багато зерна на камені, його крила поволі обертаються. Як зерна мало, він махає крилами дуже скоро.

АБСОЛЮТНА ВЛАДА ДЕМОРАЛІЗУЄ.

Один американський письменник видав без власного підпису „політичну фантазію", в котрій представляє порядок у фантастичній державі. Данубія, що буцімто повстала зі злуки Австрії, Угорщини, Сербії й Хорватії.

Провідною думкою автора було доказати, що „влада розкладає людину, а абсолютна влада розкладає її абсолютно".

Значить, з владою мається справа, як з багатством, про котре наш нарід каже:

— Як мені стати багачем?

— Станьте, куме, свинею.

— Як уже стану багачем, то що буде потім?

— Потім лишиться нею.

Багато людей, щоб добитися влади, упідлюється, а добившися влади, утверджуються в упідленню.

PRESS REPORTS ON UKRAINE AND UKRAINIANS.

UKRAINIAN CHURCH MEMBERS PROTEST REIGN OF SOVIETS.

President Roosevelt to Receive Complaint of Passaic Group.

Parishioners of the Holy Ascension Ukrainian Orthodox Church, 47 Hope Avenue, passed a resolution at their annual meeting Tuesday nigth urging President Roosevelt to protest the "Soviet reign of terror in Ukraine."

The resolution, a copy of which has been sent to the President, states that "since the Bolsheviks over-ran Ukraine, overthrew the Ukrainian National Republic, and brutally imposed their misrule upon the freedom-loving Ukrainian nation, they have at all times sought by means on an unparalleled reign of terror to denationalize the Ukrainian people and stamp out their rightful aspirations towards national freedom."

The protest states further that "this reign of terror over our kinsmen in the land of our ancestors by the Soviets has assumed varied forms, such as summary imprisonments and executions, exile to the notorious forced labor camps, and the deliberate Soviet-fostered famine the deadly toll of which is running into millions. To these sacrifices of the Soviet enslavement of Ukraine there has been added several weeks ago another, Professor Michael Hrushevsky, president of the former Ukrainian National Republic, scientist, writer, one of the greatest historians Eastern Europe has ever produced, one whose nine-volume History of Ukraine was commented upon favorably by the American Historical Association."

"In view of these facts," the resolution states, "we, Americans of Ukrainian descent, in the name of humanity and those ideals for which the fathers of our country fought, beg of you, sir, to intercede on behalf of our oppressed and terrorized kinsmen in Ukraine under the Soviets and demand of the Soviet Government to cease this unparalleled reign of terror; and should the Soviet Government refuse to heed this humane request, then to break the alreday weak diplomatic relations with them."

The resolution was signed by the Vev. Stephen Musiychuk, pastor of the church; Dmytro Fenkanyn, chairman of the meeting; Lesio Sysyn and John Ladychka.

(The Herald-News,
Passaic, N. J.,
Thursday, January 3, 1935).

UKRAINIANS MARK CHRISTMAS EVE.

Many Gather at Home of Roxbury Pastor.

To most Bostonians last night was just the Sunday after New Year's day but to hundreds of Ukrainians of the city it was Christmas eve according to the Julian calendar.

Many prominent Boston Ukrainians gathered last night at the home of the Rev. Joseph Zelechivsky at 74 Highland street, Roxbury, and observed Christmas eve by attending a ceremonial dinner in honor of the event.

Twelve courses, one for each of the apostles symbolizing each apostle's particular contribution to Christianity, were served at the dinner. Symbols of the Nativity were symbolized by straw strewn on the floor and hay placed under the tablecloth.

In the centre of the banquet table was a huge ceremonial loaf of bread. The loaf portrayed the spiritual nourishment given the world by the birth of Christ.

Hymns, which have been sung in the Ukraine for centuries were intoned before and after the elaborate Christmas eve banquet.

"Although a blight has been cast upon religion in the Ukraine by the Soviets in recent years, said Mr. Zelechivsky, "we are carrying on the faith and the tradition here and in other countries until the faith is restored in our home country".

Mr. Zelechivsky is pastor of the Ukrainian Orthodox Church at 136 Arlington street. He will soon begin a drive for $2,000,000 to found a Ukrainian university in Boston.

Also present at the banquet were his wife and seven children and the guests of honor, Mr. and Mrs. Albert T. Rhodes of Brookline and Mr. and Mrs. Ralph Temple Jackson.

(The Boston Herald,
January 7, 1935).

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВИ.

ДІТРОЙТ, МІШ.

На читальню в Буховичах.

Щоб не витрачувати дармо часу, на заклики, ми зорґанізували тут Збірковий Комітет, до якого ввійшли ось такі громадяни: Василь Нагайло, Андрій Запорило, Онуфрій Курант і Микола Волошин. І рішили піти за збіркою на допомогу будові читальні „Просвіти" в нашім селі Буховичі, повіт Мостиська. Зібрано $55.95 і вислано їх на руки заряду читальні. Думаємо, що ота наша праця буде заохотою для інших, які не відмовлять своєї жертви на ратування нашого рідного села, нашого народу.

Жертвували по $5: 292 відділ У. Н. Союза, В. Нагайло, О. Курат; Т. Макак $3; по $2: С. Костюк, Н. Волошин, А. Хромей; по $1: В. Хромей, П. Кізей, Ч. Вайте, В. Чорній, З. Попик, В. Чобот, П. Попіль, В. Щирбань, М. Попик, Н. Яцишин, І. Слупецький, П. Антосевич, І. Гурняк, А. Заморило, В. Білик, Д. Волошин, І. Семеген, І. Саврій, А. Градовський, В. Сковрон, Паславський; по 50 ц.: А. Назаркевич, М. Філь, В. Ясищук, М. Меґес, В. Дідик, В. Шкрибало, Б. Шевчук, А. Меґес, С. Чорний, Ю. Ґеіп, П. Кіптик, В. Саврій; по 25 ц.: В. Міровський, І. Перпелюк, М. Гуменюк, Г. Маланяк, В. Чмир, А. Шести, І. Баран, П. Кіенчук, О. Старка, Візничак, Сушицький, Масляк, Вибираний, Бойко, Длубаш, І. Корман, Н. Борин; І. Дитиняк 30 ц. Решта дрібними.

ВІЛІНҐ, В. ВА.

На інвалідів.

Заходом місцевих Українців відсватковано дня 25 листопада м. р. Листопадове Свято, на якім переведено збірку на інвалідів. Жертвували по $1: І. Ландяк, О. Салик, В. Реваковський, М. Петрик; по 50 ц.: В. Когут, Т. Проць, А. Совяк, П. Вітенко, М. Дудкевич, П. Пилипчук, М. Медвідь, Голівуд, Яцейко; по 25 ц.: А. Папа, Ю. Севний, М. Зень, С. Ґрушкевич, Т. Куцло, І. Кабала, Д. Канюк, В. Бліщ, В. Козак.

Разом зібрано $10.75, які вислано інвалідам у Львові через Обєднання.

Мих. Медвідь,
бувший стрілець У. Г. А.

НЮАРК, Н. ДЖ.

На інваліів.

Заходом Стрілецького Гуртка ч. 9. в Нюарку влаштовано дня 16. грудня 1934, Стрілецьки Свято, з якого по заплаченню всіх видатків лишилося $37.75. Зі згаданої суми належалося за винайм Січової Галі 20 долярів. Одначе 3-та сотня Чорноморської Січи ці гроші в цілости жертвувала на інвалідів. До цього ще жертвували по $1: Ю. Баранюк, І. Кльоц, М. Карнаух, П. Смук; І. Білоус 40 ц. Разом вислано на інвалідів $42.15.

Ю. Баранюк.

МІННЕАПОЛІС, МІНН.

З іменин на Музей.

Наше сестрицтво відсвяткувало День Подяки подвійно, бо в той день святковано теж іменини улюбленого пароха, о. Михайла Мартинюка. Предсідниця, п. Катерина Кіт, принесла торт з жовто-синіми свічками, а дівчата, Анна Кіт і Ольга Хаос, виголосили побажання по українськи й анґлійськи та вручили годинник як дарунок, що дуже зворушило о. Мартинюка, так, що не міг майже дякувати. Діялося це в домі „Просвіти", по Службі Божій. Далі говорили: молоденький угрорусський священик, о. Д. Іванко, а потім дякоучитель і урядники та інші громадяни. А гром. О. Шабатура попросив зібраних зложити датки на край, а зокрема на Музей Визвольної Боротьби у Празі. Зібрано $17.50, які вислано до Обєднання.

Жертвували: о. М. Мартинюк $5; по $1: о. Іванко, І. Кіт, М. Пасічник, Скоропада; по 50 ц.: М. Кіт, М. Канюк, Н. Бойко, І. Процай, В. Телявський, П. Чучман, Н. Купчинський, Д. Менюк, І. Павчук, Е. Сопотюк, І. Олійник, П. Касіян, П. Пікула; по 25 цнт.: О. Шабатура, І. Шміґановський, Р. Дрогомирецький, Д. Вовк, М. Хас, О. Козак, Л. Харчишин, Р. Процьків. Разом $17.50.

Євдокія Сопотюк,
секретарка сестрицтва.

ПЛІТ МІЖ ДВОМА ДЕРЖАВАМИ

На границі Норвеґії та Фінляндії мають зробити пліт, довгий яких 250 миль, а довший від нього лише відомий китайський мур. Щоби цей пліт поставити, треба буде цілих чотири роки. Пліт буде з палів, високих шість стіп, переплетений дротом. Поставлять пліт, щоби стада ренів не переходили з Фінляндії до Норвеґії та навпаки. Мандрівні Лапонці, із яких у прикордонній окрузі є около 6,500 Норвежців і 3,500 Фінляндців, мусять часом цілими тижнями шукати через своїх ренів, які тимчасом уже перейшли границю. З того часто досі доходило до неприємних сутичок, тимбільше, що Лапонці не беруть так дуже поважно державної приналежности. Новий пліт раз на все має усунути всякі непорозуміння. Літом пліт виконуватиме своє завдання, та чи вистарчить він зимою, як упадуть величезні сніги?

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН НАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ПЕРША ПОМІЧ.

Звичайне скалічення, або потовчення правильно гоїться само собою, але буває й так, що через недбальство або й неввагу навіть з дрібниці розвивається тяжка недуга чи каліцтво. Тому кожна людина повинна бути приготована, щоб у всякій дрібязковій буденній пригоді дати поміч і не допустити до гіршого.

Часто, наприклад, дитина скалічиться, або, ще частіше, потовчеться. Шкіра не побита, але набігає „синець" — синя, чи чорна пляма. Це від того, що під шкірою покалічені дрібні кровні посуди і кров розтікається (технічно воно називається контузія). Буває, що потовчене місце напухає і більше чи менше болить. Більскоро проходить, а до потовченого місця найкраще зараз прикладати зимну воду або лід. Від таких зимних компресів синець буде менший, бо кров не розпливається. Але коли синець уже зовсім розвинувся, тоді, щоб збутися синьої чи чорної плями, треба прикладати горячі оклади.

Коли шкіра розрізана або пробита так, що тече кров, тоді важно не допустити, щоб у рані розвивалися бактерії. Якщо не скалічена якась велика бючка, артерія, то не шкодить, що кров стікає. Навпаки, воно добре, бо змивається рана. Коли рана глибока, то треба закликати лікаря, бо буває, що треба її зашити. Маленькі рани вимити милом і водою, витерти чистою шматкою й запустити йодиною („тінктура айодини"); найліпше на кінець сірника замотати шматочок вати, замочити в йодину й запустити її в рану. Хоч на момент запече, але з усіх антисептичних засобів йодина найліпша. Ніколи не заливати ран карболевим квасом. Як рана глибока, то треба закликати лікаря.

Коли прорізана чи пробита артерія, значить бючка, якою кров розходиться з серця, тоді стікає дуже багато крови і власне вона вибризкує струмочками рівномірно з тим, як бється серце. В таких випадках треба скалічену руку чи ногу зараз міцно перевязати хустиною, ремінцем чи шнурком, а саме трохи нижче як рана і ближче до серця та ще перевязку міцно скрутити, щоб кров перестала йти, а тимчасом зараз закликати лікаря.

Також лікарської помочі треба тоді, коли рана дуже глибока і є можливість, що зайшов туди бруд, болото або гній.

З усякими міхурами, що набігають від попарення чи попечення (також від сонця), треба обходитися так: шкіру довкола насмарувати йодиною, стерилізувати (вичистити) голку, подержати її якийсь час в огні, і проколити міхур з боку, через горішню верству здорової шкіри. Таким способом вийде вода, а не відкриється незагоєна шкіра під міхуром.

Коли людина зімліє (впаде в обморок), то треба положити її на плечі, з головою трохи нижче, ніж тіло. Одежу на грудях і на шиї розпіняти, а зрештою нехай так лежить. Коли бачиться, що хтось має впасти в обморок, жовкне або зеленіє на лиці, зливається потом, але ще не стратив свідомости, то треба його посадити й голову склонити між коліна. В такій позиції обморок неможливий.

ФЛІС.

Розпука.

— Бачу, приятелю, що щось тобі долягає.

— Так, жінка не говорить зі мною вже сім днів. Як гнівається зі мною, не говорить повних вісім днів.

— То це тебе гризе?

— Певно, бо від завтра вже зачинає знову говорити зі мною!

НЕЗАГНУЗДАНИЙ ТАРЗАН.

(163).

Зутаґ, повний здушеного розяреня, опустився нагло з дерева між громаду малп свого племени. Старий король уже бачив передтим, як у цей спосіб приходили інші, щоби відобрати йому провід у племени, і він наїжився та загаркотів.

Зубят показав свої білі зуби та виступив наперед, щоб стрінути молодого самця. Зутаґ сказав королеви малп, що він бачив Зубят забурмотів з невдоволення й відвернувся. „Най біла малпа сама собі помагає!" — він сказав.

„Це велика малпа", просив Зутаґ. „Уратуймо його від Гомангаників". Зубят знов забурмотів та пішов далі. „Зутаґ піде самий та дістане його, як Зубят боїться", крикнула малпа, Король малп обернувся в гніві та заревів сильно.

Він бився по грудях. „Зубят не боїться!" — він ревів — „але він не хоче йти; біла малпа не з нашого племени. Йди самий, та бери з собою білу самицю, як так хочеш йому помогти". „Зутаґ таки піде", сказала молода малпа.